Marko Aaltonen
Opetusneuvos
Opetushallitus
4.3.2024 OPH-982-2024

# Asiantuntijalausunto sivistysvaliokunnalle HE 8 2024 6.3.2024 hallituksen esityksestä eduskunnalle aikuiskoulutustuen, ammattitutkintostipendin ja vuorotteluvapaan lakkauttamista koskevaksi lainsäädännöksi

Opetushallitus esittää asiantuntijalausuntonaan hallituksen esityksestä eduskunnalle aikuiskoulutustuen, ammattitutkintostipendin ja vuorotteluvapaan lakkauttamista koskevaksi lainsäädännöksi seuraavaa.

## Yleistä

Aikuiskoulutustuki on merkittävä taloudellinen kannustin pidempään työelämässä toimineille kouluttautua joko uudelle toimialalle tai nostaa omaa koulutustasoa. Hallituksen esityksessä todetaan, ettei aikuiskoulutustuki ole kuitenkaan riittävästi tukenut henkilöiden siirtymistä työvoimatarvealoille eikä myöskään ole aina nostanut kouluttautuneiden koulutustasoa erityisesti matalapalkka-aloilla. Opetushallitus näkee jatkuvan oppimisen mahdollisuuksien tukemisen kuitenkin edelleen tärkeänä. Tätä varten on tarpeen kehittää aikuiskoulutustuen korvaavia toimia, joilla varmistetaan, että koulutusjärjestelmä palvelee työelämän tarpeita matalan palkka- ja koulutustason aloilla. Tämä voi tarkoittaa koulutustason nostoa, mutta usein riittää osaamistason nosto. Rahoituksen tulisi tukea kouluttautumista työvoimapulasta kärsiville aloille ja siten, että kouluttautuminen johtaisi tarpeen mukaisiin siirtymiin työmarkkinoilla.

Ammattitutkintostipendi kannustaa koko tutkinnon suorittamiseen. Tällä hetkellä koulutuspoliittisena tavoitteena on, että opiskelija voisi nopeasti päivittää tai täydentää osaamistaan pienempiä osaamiskokonaisuuksia suorittamalla koko tutkinnon suorittamisen sijaan. Ammattitutkintostipendin saa koko

tutkinnon suorittamisesta eikä se sinällään kannusta pienempien osaamiskokonaisuuksien, kuten tutkinnon osien, suorittamiseen. Opetushallitus näin ollen näkee, ettei ammattitutkintostipendin poistamisella ole merkittäviä vaikutuksia kouluttautumismahdollisuuksiin, vaan se voi jopa tukea koulutuspoliittisia tavoitteita.

Lisäksi Opetushallitus toteaa, ettei näe vuorotteluvapaan lakkauttamisella olevan koulutuspoliittisia vaikutuksia.

**Vaikutukset kriittisten alojen osaajatarpeisiin**

Aikuiskoulutustuki on muodostunut merkittäväksi erityisesti julkisen sektorin jatko- ja täydennyskoulutuksen mahdollistajaksi. Esityksessä on viitattu siihen, että selvitysten mukaan aikuiskoulutustuen hyödyt eivät riitä kattamaan siitä aiheutuvia kustannuksia. Tässä kustannuslaskennassa ei todennäköisesti ole huomioitu mahdollisesti lisääntyvien ammattialakohtaisten osaamisvajeiden aiheuttamia kansantaloudellisia kustannuksia.

Opetushallitus katsoo, että aikuiskoulutustuen lakkauttaminen voi vaikuttaa kielteisesti erityisesti työvoiman saatavuuden sekä veto- ja pitovoiman kannalta kriittisten alojen osaajien ja pätevien työntekijöiden saatavuuteen. Esimerkiksi vuonna 2021 tuensaajia oli eniten sosiaali- ja terveysalalta, 36 prosenttia. Erityisopettajan pätevyyden suorittaneista oli 45 prosenttia saanut aikuiskoulutustukea vuonna 2021. Opetushallitus toteaa, että muun muassa laajentuneen oppivelvollisuuden myötä erityisopettajia tarvitaan koko maassa lisää, ja opetus- ja kulttuuriministeriö onkin päättänyt rahoittaa erityisopettajien lisäkoulutusta.

Aikuiskoulutustuen korvaavia jatkuvan oppimisen tukitoimia voitaisiin näillä aloilla kohdistaa kokonaisen korkeakoulututkinnon suorittamisen sijaan rajallisempiin täydennyskoulutuksiin, kuten esimerkiksi erityisopettajan pedagogiset opinnot, laajuudeltaan 60 opintopistettä.

Opetushallituksen ennakointityössä tuotetussa tuoreessa kohtaantomallissa monet sote-ammatit, kuten lääkärit, sairaanhoitajat ja sosiaalityöntekijät on määritelty selkeiksi kasvualoiksi, joissa muodostuu kasvavaa työvoimapulaa. On mahdollista, että aikuiskoulutustuen lakkauttaminen saattaa joillakin ammattialoilla osaltaan aiheuttaa kohtaanto-ongelman pahenemista eli vahvistaa työvoiman alitarjontatilannetta. Opetushallitus nostaa lisäksi esiin sosiaali- ja terveysministeriön työryhmän, jonka tehtävänä on korvaavien toimien kehittäminen. https://stm.fi/-/stm-asettaatyoryhman-kehittamaan-tyouran-aikaista-jatkuvaa-oppimista